

Den engelske Undervandsbaad „E 13“, strandet paa Saltholmen, overfaldes af en tysk Torpedojager, hvorved 14 Mand dræbes. En dansk Torpedobaad nedlagde øjeblikkelig Indsigelse og tvang Tyskerne til at forføje sig bort

Den strandede ubåd E 13

– en uhyrlighed begået af tyskerne i dansk farvand

Af Dorothy Jones revideret 02.04.2016

Fredag den 20. august 1915 kunne danskere over hele landet læse i deres aviser om den britiske ubåd E13. Dagen før var den, grundstødt på Saltholm lige udenfor Dragør, blevet beskudt af en tysk torpedobåd og 15 af besætningsmedlemmerne var nu døde. Aviserne, også lokalaviserne, var fyldt med krigsstof. Forfærdelige historier fra slagmarken, om skibe der var gået ned, fly der var styrtet med død og lemlæstelse til følge var daglig læsning. Danske liv var også gået tabt i sunkne handelsskibe, med dansksindede sønderjyder i tysk krigstjeneste og ulykker blandt de mange indkaldte til den danske sikringsstyrke. Tre uger før var to unge danske piloter døde ved ulykker, og der havde været en stor militærbegravelse fra Holmens kirke.

Det der gjorde at episoden med E13 var meget vigtig, og kunne have ført den helt store katastrofe med sig, var at den britiske ubåd var strandet i dansk territorialfarvand og var under dansk beskyttelse. Men de hidkaldte danske flådefartøjer var først kommet ubåden til hjælp efter beskydningen var begyndt. Det menes at Kaptajnen på panserskibet "Peder Skram" nølede med undsætningen fordi han var bange for at Danmark vil blive inddraget i krigen hvis han åbnede ild mod tyskerne. Der er siden skrevet meget om hændelsen, at ordren var givet at ubåden skulle beskyttes, og Danmark herved kun ville have håndhævet sin neutralitet som var ret og rimeligt. Den danske gesandt i Berlin protesterede overfor den tyske regering over den alvorlige neutralitetskrænkelse. Efter et par dage svarede Tyskland med en beklagelse og undskyldning, og lovede en streng indskærpelse af ordren om at respektere Danmarks neutralitet. I England var der selvfølgelig også vrede over

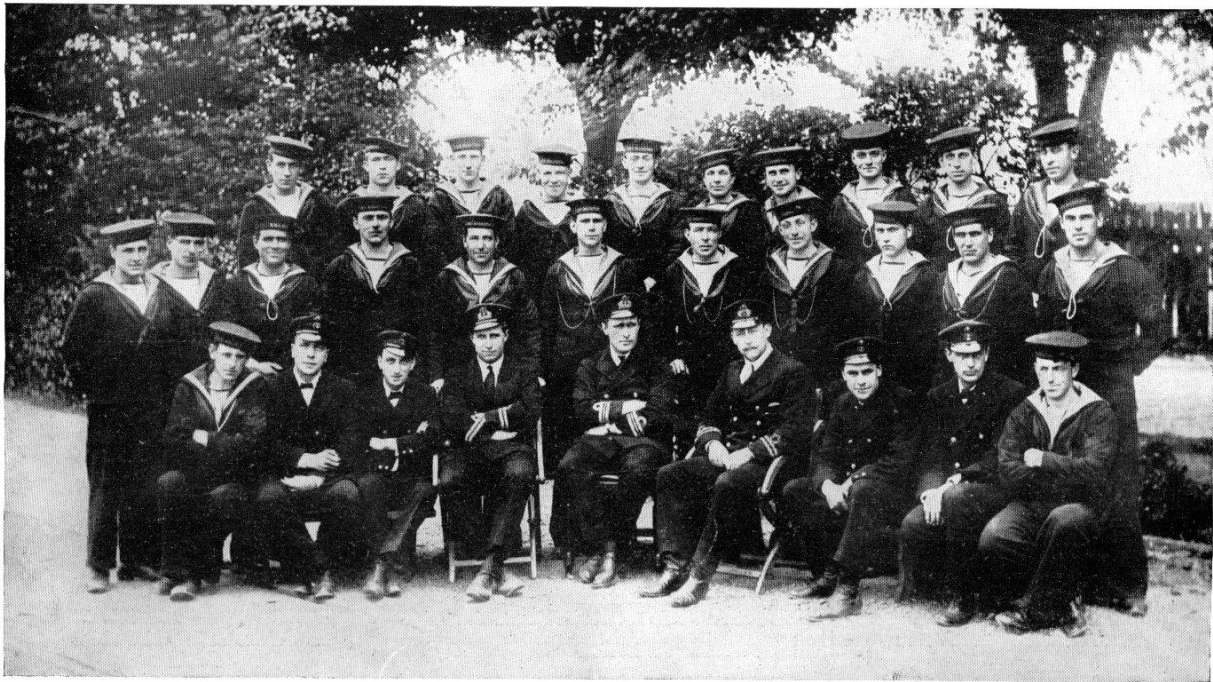
episoden, en ubåd med besætning var tabt til fortsat virke i krigen, og tyskerne havde endnu en gang vist sig ikke at være gentlemen og havde set stort på Haag konventionen. Historien gik verden rundt. Passagerskibet "Lusitania" var sunket af en tysk ubåd 3 måneder tidligere med 1198 døde passagerer. Nu var endnu en uhyrlighed begået af tyskerne.

I Danmark var vreden over neutralitetskrænkelser stor. Ikke mindre var harmen over at sømændene, som mente sig sikre i danske hænder, blev beskydt medens de prøvede at svømme væk fra ubåden. Fiskere fortalte at de havde set besætningen stående på ubåden, rygende og i stille samtale. Der gik kun et minut fra den tyske torpedobåd signalerede at de skulle forlade skibet til den begyndte at skyde. Krigen var kommet til Danmark på håndgribelig vis. Fra Dragør kunne man med kikkert se ubåden, som lå på 3 meters vand, og høre beskydningen som kun varede i ca. 3 minutter. Lige med et var krigen nærværende med lig til følge. 15 sømænd fra ubåden døde i vandet ud for Saltholm. Det forlød at de druknede, men flere var blevet skudt af maskingevær. 15 andre, heriblandt kaptajnløjtnant Geoffrey Leyton og officererne Paul Eddis og William Garriock, blev reddet af danske flådefartøjer. To sårede, Herbert Lincoln, som blev reddet op fra bunden af en dansk søofficer som sprang i vandet, og Benjamin Nix Watson, blev overført til Marinehospitalet. Arthur Olsen, på "Støren", blev efterfølgende tildelt en britisk medalje for redningen af Lincoln, men den danske regering tillod ikke at han modtog den.

For de overlevende var krigen som sådan slut. De skulle interneres i Danmark indtil freden kom. De blev bragt ombord på "Peder Skram" hvor de fik tørt tøj på og en mængde rom for at komme sig. De havde brændt diverse dokumenter på ubåden, men deres tøj og andre personlige ting blev hentet til dem om eftermiddagen. De overlevende overnattede på skibet. Besætningen på "Peder Skram" gjorde nu hvad de kunne for at holde modet oppe hos Briterne. Fredag eftermiddag underholdt de med musik og sang og skålede med dem i whisky. Mændene blev installeret på Holmen fredag aften, hvor der i forvejen sad en interneret britisk mariner, A. Batchelor, som havde været der et år. Petty Officer Charles Bowden skrev et langt, meget detaljeret og beskrivende brev til sin hustru Susie et par dage senere. Han er meget åben om den forfærdelige oplevelse det havde været, og pointerer at de ikke ville give deres ord til parole da de alle ville tilbage på et skib, for nu havde de "a nice little score to wipe out".

THE DASTARDLY GERMAN OUTRAGE IN DANISH WATERS: THE COMMANDER, OFFICERS, AND MEN OF THE STRANDED SUBMARINE "E 13."

This photograph of Lieut-Commander Layton, R.N., and officers and men of Submarine "E 13" was taken shortly before "E 13" left port on her ill-fated last cruise. Half the number of those seen above are stated to have been saved. The others fell victims, as described in Lieut-Commander Layton's official report to the Admiralty, to the diabolical German outrage perpetrated in neutral Danish waters.

On discovering "E 13" aground off the Danish island of Saltholm, two German destroyers violated Danish neutrality by attacking the helpless "E 13." The Germans murderously opened fire on the crew while trying to save themselves by swimming ashore. "While the men were in the water," reports Lieut-Commander Layton, "they were fired on with machine-guns and with shrapnel."—[Photo. by G.N.]

"The Illustrated War News" Aug. 25. 1915

Nyheden løb med ildens hast og rygterne om katastrofens omfang tog til. Der var vrede over krænkelser, harme over nedskydningen af de værgeløse sømænd og forbitrelse over at den danske flåde ikke havde gjort det bedre. Hele eftermiddagen blev der ledt efter de omkomne. Kun 14 af de 15 blev fundet. Efter identifikation blev de, under danske flag, lagt på dækket af torpedobåden "Søridderen". Da "Søridderen" løb i havn på Lynetten kl. 6.30 blev alle flag sænket på de nærliggende orlogsfartøjer. Nogle få journalister var mødt op, og i reportagerne, som kom i aviserne dagen efter, kunne man læse beskrivelsen af hvordan ligene så ud. Der er vist ingen tvivl om at de døde har været synlige. Der er enighed om at flere havde strakte arme med knyttede hænder. Deres ansigter var blåsorte hvilket tydede på drukning som dødsårsag. I artiklen som kom i Sydsjællands Social-demokrat gik beskrivelsen helt over gevind. "Først kom man med eet par frygtelig lemlæstede lig, der havde faaet arme og ben afrevet. Saa fulgte lig, der ikke var andet end blodige bylter af kød og klæder. Enkelte var saa forbrændte, at der bogstavelig kun var en lille branket menneskeklump tilbage. Det gøs i rædsel af hver eneste. Dette var krigens gru og frygtelige forbandelse i en ganske lille udgave, men dog stor nok til at fortælle os, hvad der skjuler sig under de farverige, straalende telegrammer om krigens sejr". Journalisten bemærker at han selv var så chokeret og berørt af synet at han rystede. Den forfærdelige død har for hans læsere fået en ekstra udpenslende beskrivelse, som har fået dem til at fatte krigens rædsel ved Saltholm den sommer-morgen. Men journalisten har også haft en makaber fantasi. Det var ikke den sande version og overdrivelse fremmer som bekendt forståelse.

Robert Erskine var britisk konsul i København. De danske myndigheder inviterede ham til at besøge Søkvæsthuset næste dag og hans beskrivelse af ligene står til gengæld til troende. Efter en høflig modtagelse skulle han dog først hilse på en af de sårede overlevende som var blevet indlagt på Marinehospitalet, en tilbygning til Søkvæsthuset. Seaman Watson var såret i venstre arm under beskydningen, men var allerede i bedring og ved godt mod. Erskine fortsatte til lighuset hvor de 14 sømænd nu lå. Ligene svøbt i lagner lå i hver deres vellavede kiste som stod åben. De var dog dækket af "white ensigns" dvs. hvide britiske orlogsflag. Flagene blev flyttet så Erskine kunne se at ligene var vasket og lagt pænt og ordentligt. Han kunne også konstatere at "There were no signs of any wounds on the bodies which could have been occasioned by the effects of the German gun fire, but only the discolouration usually seen in cases of drowning". Erskine fik til sidst lejlighed til at besøge Petty Officer Lincoln. Han var den heldige, som i bevidstløs tilstand var blevet reddet ud af vandet af danskeren Olsen. Nu sad han i haven, var næsten kommet sig helt og kunne redegøre for Erskine hvad han havde gennemlevet over de sidste to døgn. I brevet Erskine skrev til Sir Henry Lowther, leder af den British Legation, efter besøget, slutter han med "I was favourably impressed by the manner in which the Danish authorities had treated our men in the hospital, as well as by the proper care and humanity displayed in the tending of the bodies of their dead comrades."

Allerede i løbet af eftermiddagen var der blevet ført forhandlinger mellem den Britiske legation, Udenrigsministeriet og direktøren for marineministeriet om hvad der skulle ske med de døde. Den danske regering tilbød at sejle de omkomne sømænd hjem til England, men man måtte afvente svar fra England. Den britiske militærattache var til stede da kisterne blev flyttet fra Søkvæsthusets kapel til Orlogsvæftet. Inden da var en engelsk herre og hans hustru kommet ind i kapellet. Med sig havde de 14 rosenbuketter som de lagde på kisterne. Parret var meget bevægede, de havde selv sønner med i krigen. Udenfor stod Marinere med dragne sabler opstillet med blottet hoved medens kisterne, dækket af flag, en efter en blev båret ned til de 3 ventende chalupper. Ved hver gik en matros med en krans fra Marineministeriet. Det tog en time før chalupperne var klar og så sejlede de langsomt ud i kanalen. Overalt langs kanalen og helt op til broen til Holmen stod der tæt med tilskuere. Det gjorde et stærkt indtryk. Fremme ved Orlogsværftet blev kisterne lagt i eksercerhuset hvor marinere holdt vagt ved dem natten igennem.

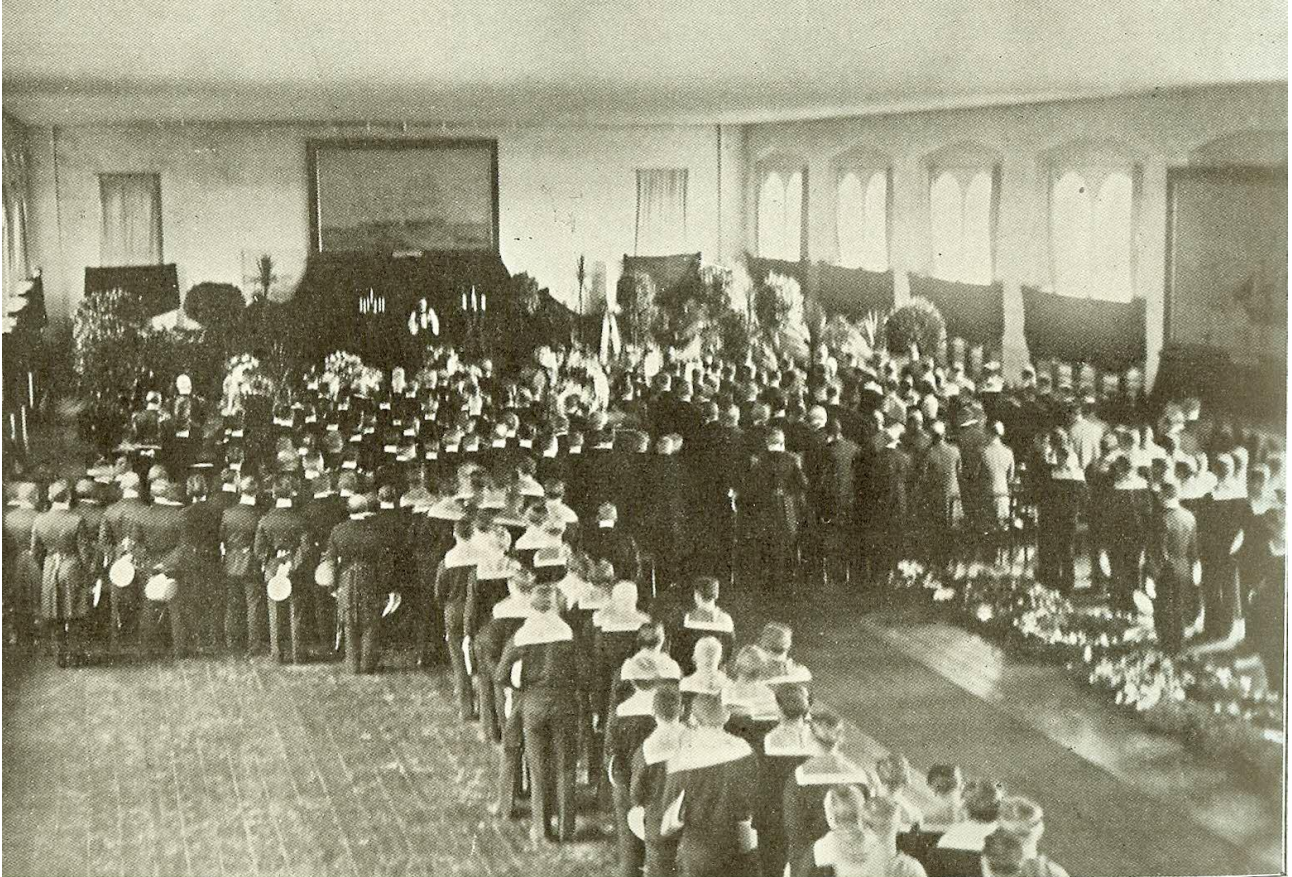

Søndag, tre dage efter episoden, var der gudstjeneste ved den engelske kirke i København St. Albans. Kirken var tæt pakket. De overlevende fik ikke lov til at deltage. Efter den chokerende oplevelse og tabet af deres kolleger, har de første dage i internering i Danmark nok været svære for sømændene. Rev. Mortimer Egerton Kennedy havde været præst i København i mange år. Han var englænder og hans hustru Amy Frances Rennie var datter af en Irsk ingeniør, som havde været kordegn ved kirken. Det var en meget smuk og bevægende gudstjeneste hvor præsten, både i tale og i bøn, mindedes den ulykke der var overgået den britiske flåde i dansk farvand. På orglet blev The Dead march af Händel spillet i pragtfuld udførelse. Senere på dagen holdt Rev. Kennedy en gudstjeneste for de overlevende. En del Englændere, som boede i København og som var helt rystet af episoden, sendte hilsner til de overlevende og ville gerne støtte dem i deres nye situation.

Svaret fra England kom om søndagen og var en accept af at de døde skulle sejles hjem. Problemet med hvad der skulle ske med de omkomne var ikke så ligetil som man kunne tro. Det nemmeste var jo at de blev begravet i København, som det var skæbnen for titusinde andre landsmænd der blev begravet der hvor de faldt. De blev ikke fragtet hjem. Men udenrigsminister Erik Scavenius ønskede ikke at de blev begravet i Danmark da det kunne give anledning til pro-britiske demonstrationer. Man ønskede at bevare venskabet med England og returneringen af de døde kunne ses i offentligheden som en god gerning eftersom ulykken var sket. I England var man ikke meget for det, alt taget i betragtning. Men en forståelse for Danmarks vanskelige situation gjorde at man, om end nødt, tog imod tilbuddet. Tabstallene var jo ikke store men episoden kunne bruges rent propagandamæssigt som endnu et bevis på hvor usle tyskerne var. Der var også folk i Danmark som mente at kaptajnen på "Peder Skram" havde udvist en passende besindighed. Danmarks balancegang som neutral krævede en konstant indsats og angsten for Tyskland var stor. At Danmark sørgede for at de døde transporteres hjem blev anset af danskerne som passende og en værdig måde at "lukke" episoden på, nu hvor Tyskland havde sagt undskyld.

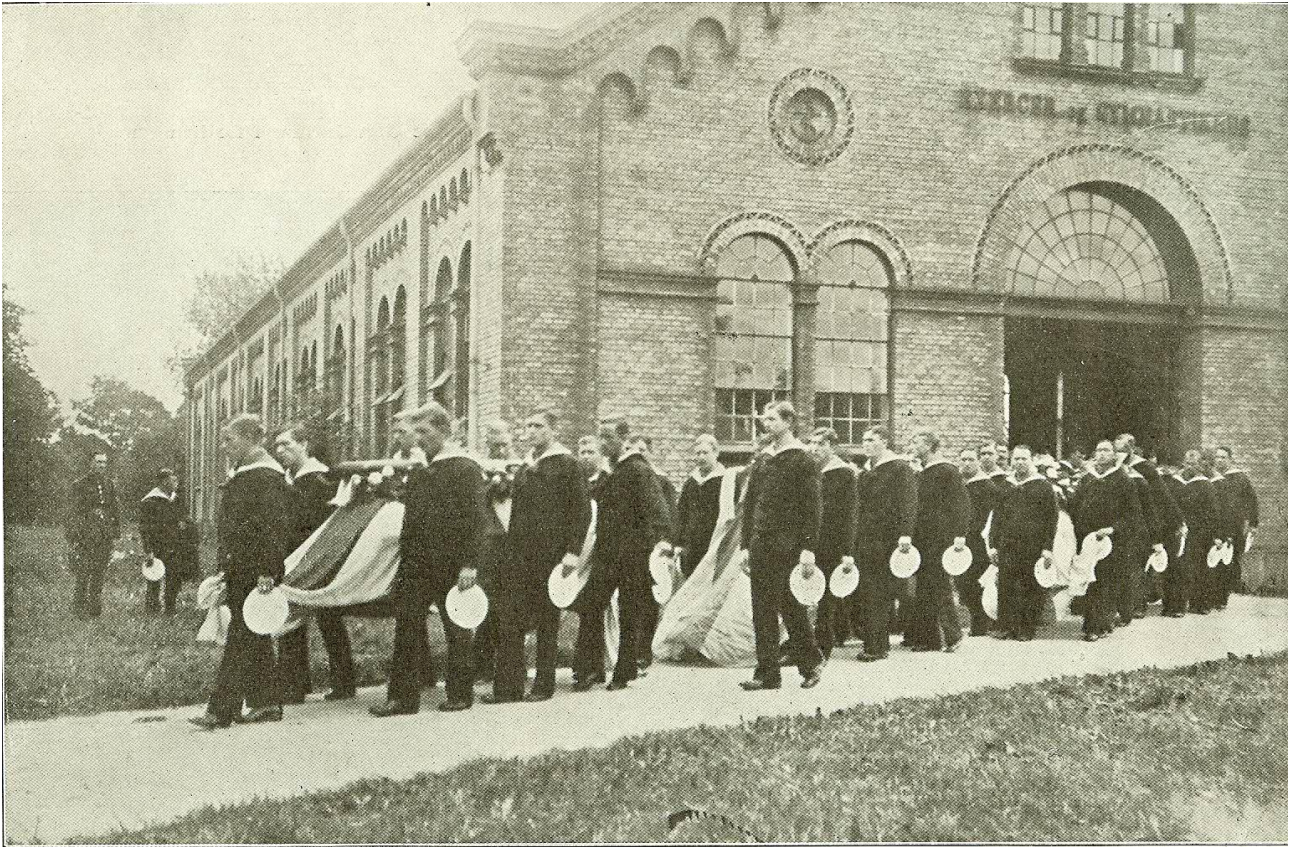

En privat mindehøjtidelighed skulle afholdes om onsdagen hvorefter de skulle med D.F.D.S. skibet "Vidar" til Hull. Nu kunne man i aviserne læse en slags forklaring på hvorfor tyskerne havde set stort på Danmarks neutralitet. Tidligt om morgenen den 19. august, var et stort søslag i gang i Østersøen hvor britiske ubåde var i kamp mod det store tyske krigsskib "Moltke". Fra Berlin havde man bestemt at E13 helt skulle uskadeliggøres koste hvad det måtte, så var der en ubåd mindre. I øvrigt sejlede to britiske ubåde ned igennem Øresundet til Østersøen to dage efter E13 tragedien uden problemer.

Fra Sørgehøjtideligheden i Gymnastikhuset

Eksercerhusets gymnastiksal blev indrettet til sørgehøjtideligheden. Sort stof blev draperet ved vinduerne og på bagvæggen, og der blev pyntet med grønne planter og kandelabre. De 14 kister var omsvøbt med det engelske orlogsflag og smykket med blomster. Fra eksercerhusets indgang til kisterne lå en rød løber med krans på begge sider i hele dens længde. Sørgehøjtideligheden begyndte kl. 9. Udenfor var opstillet 200 mand fra Marineafdeling med orkester. Orlogsværftets chef, kontreadmiral Zachariae tog imod forsvarsminister Munch, viceadmiral Koefod-Hansen, generalløjtnant Görtz, kontreadmiral Evers, direktør for marineministeriet Jøhnke, Prins Axel og fra Udenrigsministeriet Herluf Zahle, de britiske, franske, belgiske og russiske gesandter og alle de danske hjemmевærende søofficerer. Div. andre såsom Direktør Cold fra D.F.D.S. og præsten Andreas Vangberg Storm fra Kastelkirken deltog og selvfølgelig også de overlevende besætningsmedlemmer fra ubåden E 13.

Kisterne bæres ud af danske Matroser

Det var Reverend Kennedy fra St. Albans som også var præst for British Legation, der udførte det britiske begravelsesritual ledsaget af orgel. Efter endt højtidelighed blev kisterne båret ud af danske marinesoldater til Händels The Dead march. Rev. Kennedy gik forrest og umiddelbart efter kisterne gik de overlevende.

DINE ENGELSKE MATROSERS INDSKIBNING

Der gøres Honnor for Kisterne

Uden for eksercerhuset satte marineafdelingen med orkester sig i spidsen. Prosessionen bevægede sig nu ned gennem de lange alleer til kajen ledsaget af tonerne af Chopins sørgemarch. Ved kajen lå D.F.D.S. damperen "Vidar", som skulle føre ligene til England. Hele vejen var opstillet marinesoldater og orlogsværftets arbejdere var tilskuere. Da kisterne blev båret ned på kajen spillede orkesteret salmen "Nærmere Gud til dig". På "Vidar"s stortop vajede det danske orlogsflag på halv stang, og fra agtermasten det engelske orlogsflag ligeledes på halv stang. Agterrummet var omdannet til et kapel med sorte draperier og grønne planter. Der var selvfølgelig ikke noget last. Da det mægtige kranselvæld var bragt ombord spillede "God save the King" medens Marinesoldaterne præsenterede sabel. Den brede landgang blev hejst ombord, og uden fløjt eller støj af nogen art gled skibet bort. "Vidar" blev fulgt af torpedobådene "Støren" og "Springeren". Den talrige menneskemængde på landjord blottede hovederne da sørgeskibet gled forbi. Kommandør Hammer fulgte med som repræsentant for det danske marineministerium.

Den Danske Folkeblad.
Aften den 26. August 1915. 50. Aargang.

Sidste Akt af Saltholmsdramaet.

Danske Marinebåter bærer de drøbe engelske Sømands Lig ombord i "Vidar".

Krigsforfiskning
Stærkede Beskæftigelse
Sensitiv til Træ- og
Ladninger.

Krigsforfiskningen for dansk meddelelse følgende nye Beskæftigelse angående Forfiskning Trælast og Prop's etc.:
"Stibe med Prop's og arbejdede Træforfiskning Sverige, Norge og Svalbard Skanab og Bektropia for Nordbrittanien, og der for højere Besold end 80,000 Stib og kun med en Gæst af 2 pGt.
"Paa Stibe med Sætteløst fra Norge og fra andre øverste Pladser kun 80,000 Kr. pr. Stibe præmie 2 pGt. fra øverste Pladser til 100,000 Kr. pr. Stibe og fra øverste Pladser til 100,000 Kr. pr. Stibe præmie 1 pGt.
Forarbejdet Trælast, hvilket til Træforfiskning Sætteløst ifte.

Et Cement.
"Ansbora Jælleliden's Meddelelse om, at Cementen "Maladen's" Støbtøj stude have udvirket, at den efter agtede sig til England med Frags, og at den sidste Undermandsbaade Chef stude have træet med Torpedering, betat, efter hvad Pladet meddelet, paa en Misforstaaelse.

Sulferoerue
Kvækvævnningen ved Maribo Sulferoerue den 23. August gav en Gennemsnitsvægt af 206 Centner, i 1914 234 Centner og i 1913 232 Centner.
Med den 4. Prøveoptagning af Sulferoerue ved Højsgaard Sulferoerue den 23. August gav Gennemsnitsvægten pr. 23. Rand 229 Centner, i 1914 258 Centner og i 1913 270 Centner.

Dødsfald.
Kroiserer Herman Levin er Onsdag Morgen afgaaet ved Døden ved et heult Anfald, henved 50 Aar gammel. Han var Chef for Hjemmet "Hørry Levin".

Jøllefirken.
Kongen har 20. August bevillet Cand. theol. H. S. Neumert til Haldsølesten for Hæder Tænder Menighed i Helsingørh og Cand. theol. J. P. O. Hansen til Sognepræst for Lørbjerg og Omtvist Menigheder i Helsingørh Stift.

Sare Dineen opereret.
Hvo. Høllingsmand Sare Dineen er vedvarende meget syg. I Aaret af Tidningen viste det sig nødvendigt at stude til en Operation. Operationen, der foretoges af Professor Langgaard, var meget alvorlig og langvarig, men efter Operationen og i Betragtning af Patientens høje Alder — Sare Dineen er 76 Aar

Drænet Sømand.
En af de uheldigste Rast om Bord paa D. F. D. S. "Alfredsen", her i disse Dage liget i Arhønen, stude Onsdag aften Vædt efter ham i Passaget, men foretoges.

En af de uheldigste Rast om Bord paa D. F. D. S. "Alfredsen", her i disse Dage liget i Arhønen, stude Onsdag aften Vædt efter ham i Passaget, men foretoges.

Den afbøde stude som en digtlig og interessefremmand, der var almindelig alholdt. Han efterlod sig Hustru og 7 små Børn.

Kægen.
der har behandlet Søbåten, Me-

Wrangt
Wg had ingen
Saaalngene i
som yndelig
maa lerte sig

Udsøgende Mænd
har gennemgaaet 1500
rebet. Sætteløst har et i
han man regner, at en
han har 100,000 Aar pr

Quia et Meneste
i Hørbald til Stærke
han meget som en Odbet
Stempel til Fæstet beh
Skidag en Ode og 4
2 Stætte Angfang 8
han stude kan cude i
Wen behøvede af 300

3 Hørry
hives der kan beh
ligt Cædret af Roman
indstædt også her og
Tilbeger skedte by

I Helsingør var man også klar til at vise de omkomne en sidste respekt. Tre danske ubåde stod ud fra havnen, og lagde sig på linie, medens besætningen stod opstillet til parade. Det samme var tilfælde med

torpedobåden "Tumleren", som i øvrigt var til stede under episoden den 19. Alle bygninger på havnen og på Kronborg vajede flag på hel stang, men da "Vidar" nærmede sig gled alle flag på halv. Mandskaberne på ubådene og torpedobåden stod med deres hoveder blottet, og skildvagterne skuldrede sabel. Mange havde samlet sig på havnen og på Kronborgpynt. Kommandør Hammer stod på broen på "Vidar" med blottet hoved.

DE FALDNE ENGELSKE MATROSER FRA „E 13“
ANKOMMER TIL ENGLAND

I midten: Kommandør R. Hammer, Konsul Pattison og Kaptajn Christiansen på "Vidar"

”Vidar” ankom til Hull om aftenen to dage senere. Når det nu skulle være blev der også her gjort meget for at vise de døde respekt. Herbert Staples blev transporteret hjem til Grimsby på en slæbebåd.

De øvrige 13kister blev på hver deres ligvogn transporteret igennem byen, med tusinder af tilskuere i gaderne. I sørgeprocessionen deltog en mængde engelske officerer, Kommandør Hammer og den danske konsul i Hull, Pattinson. Der var sendt et utal af kranser, deriblandt en krans med over 800 nelliker fra den danske koloni i London. Dronning Alexandra sendte 14 pragtfulde kranser af hvide arumliljer (Se film)

http://www.itnsource.com/shotlist//BHC_RTV/1915/09/02/BGT407040765/?s=*

Fred Wilson www.yorkpress.co.uk

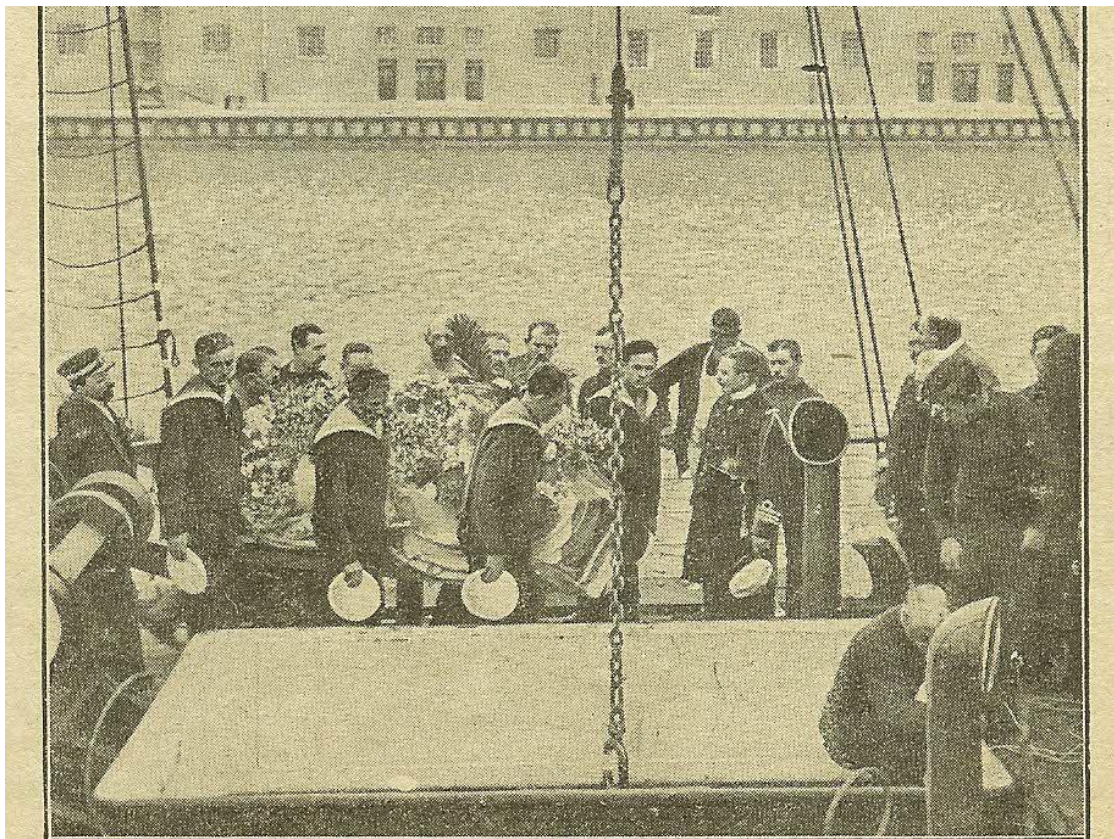
Herbert Goulden <http://www.loughborough-rollofhonour.com/page61.htm>

6 af sømændene blev begravet i Haslar Royal Navy Cemetery, Gosport. De andre blev hentet det sidste stykke hjem til f.eks. familiegravstedet. Den 29-årige Fred Wilson blev transporteret til York i tog hvorefter endnu en stor sørgehøjtidelighed ærede ham, inden han blev stedt til hvile i York Cemetery. For den 18 årige signalgast Herbert Gouldens mor, som var enke, var det en frygtelig tragedie. Herbert fik en særlig flot gravsten. Hans mor gemte en scrapbog om Herbert, som sammen med fotos og hans medaljer nu er udstillet på Carillon War Museum i hans hjemby Loughborough.

Transportskibet ”Vidar” blev i øvrigt selv sunket af en ubåd med 15 omkomne i 1940.

I mellemtiden havde Narhvalen bjerget den sidste af de døde sømænd fra E13. Kl. 4 torsdag eftermiddag blev han fundet og i første omgang lagt i Dragør kirke. Det var befaren orlogsgast Henry Thomas Pedder som blev 27 år. Til hans ære kom også et stort antal krans. Men der blev ikke afholdt nogen sørgehøjtidelighed. Tidligt lørdag morgen blev hans kiste, dækket af det engelske flag, sejlet til Hull på D.F.D.S. skibet "J.C. la Cour". Det ankom mandag den 30 august, midt på dagen, og blev modtaget og fulgt til stationen af flere standspersoner og en garde på 70 sømænd. Kisten blev pyntet med en stor krans formet som et anker som en gruppe koner og mødre til sømænd i Hull havde samlet ind til. Pedder blev begravet ved sine kollegaer fra E 13 i Haslar Royal Naval Cemetery.

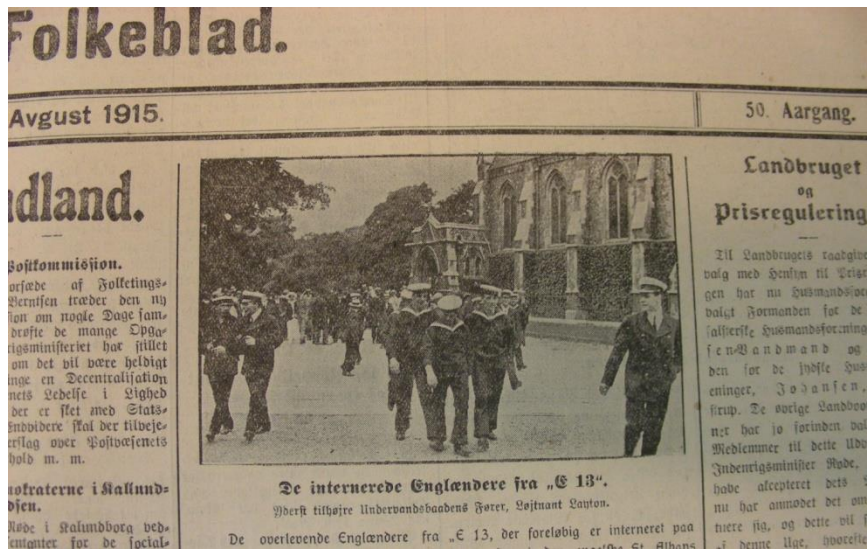
Den sidste af de dræbte engelske Sømænd fra „E 13“ bringes om Bord i Damperen „La Cour“ for at føres til England. — Fot. „Krig og Fred“.

Den 28. august, samme dag som kisten med orlogsgast Pedder blev sejlet hjem, drev liget af en tysker ind på Manø. I første omgang mentes det at være en officer. I lommerne på liget fandtes en pung med en guldring og 23 mark og et brev der ikke kunne tydes. Konseilspræsident (statsminister) C.Th. Zahles skrev dagen efter i sin dagbog "På kongens initiativ har jeg sat mig i forbindelse med amtmanden i Ribe, Stemann, for at få denne tysker sendt til sit fødeland på en lignende agtelsesfuld måde, som blev anvendt overfor 15 ved Saltholmen omkomne englændere". Zahle mente ikke at det kunne sammenlignes, de var jo døde ved en beskydning som krænkede Danmarks neutralitet, men når nu kongen ønskede det ville han ikke modsætte sig. Samme dag lød oplysningen til ham dog, at manden ikke var officer men menig. Zahle var afventende om amtmanden i Ribe havde konduite til at ordne affæren på en pæn men stille måde. Men det

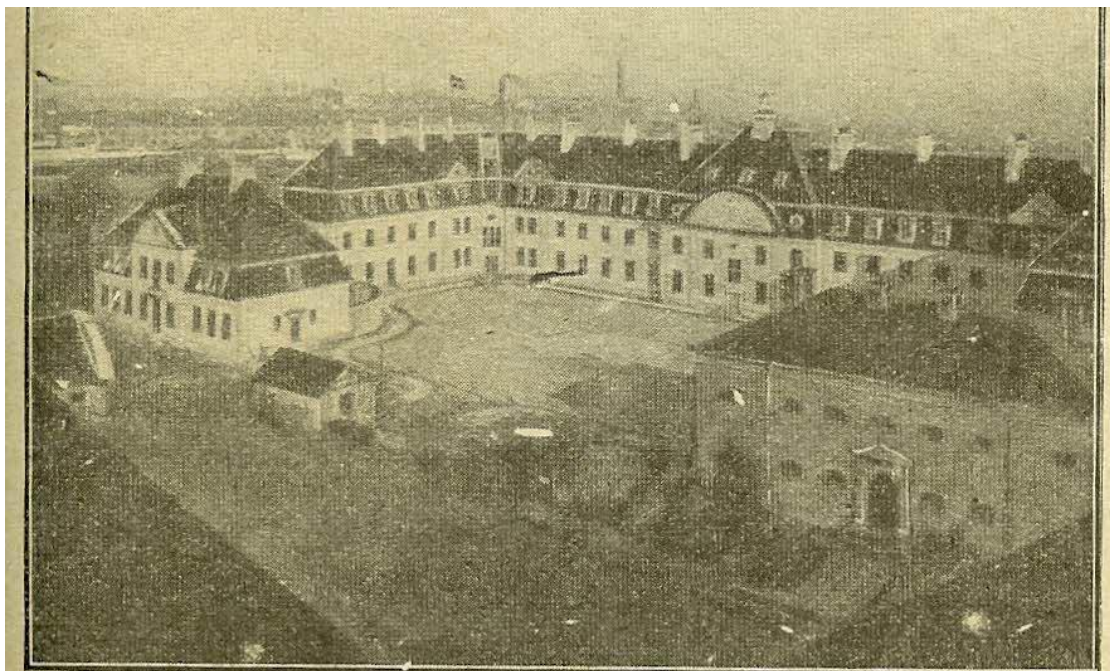
har åbenbart voldt nogle problemer i Ribe hvordan de så skulle håndtere sagen. Almindeligvis ville strandvaskeren være begravet i Danmark. Amtmand Stemann besluttede at han selv ville følge liget til Tyskland, men det ville medføre, på grund af protokol, en modtagelse af overpræsidenten for Slesvig. Og det for en menig mariner! Zahle skar igennem, liget skulle føres hjem til Tyskland ledsaget af en løjtnant og et par menige. Kort efter blev de dog klar over at det var en underofficer. En mindehøjtidelighed blev holdt i St. Kathrina kirke i Ribe og kisten blev båret af marinere fra kanonbåden "Absalon". Kisten blev fulgt til stationen af et kommandoinfanteri med musik. En tysk vogn var ankommet og i et ekstratog blev underofficerens lig ført til Tyskland ledsaget af en dansk officer og mødt af et kompagni tyske soldater på Hvidding Station. Mon ikke alle dermed håbede at det var det med hjemsendelsen af omkomne udenlandske krigere!

Det kongelige bibliotek

I mellemtiden om søndagen fik de internerede fra E13 lov til at deltage i gudstjenesten ved St. Alban i København. Igennem aviserne udtrykte de tak for opmærksomheden og var rørt over de mere end 250 krans. Som internerede måtte de ikke forlade landet før krigen var forbi, og nu begyndte hverdagen for dem i Danmark. De fik tiden til at gå med at spille fodbold og læse engelske aviser. De fik også opmærksomhed fra de herboende Englændere og andre venligtsindede. Nogle tobaksfabrikker forsynede dem med "navy cut" som de mente engelske sømænd vanskeligt kunne undvære. Layton gav sit ord på at ingen ville flygte, en parole, så de 15 havde et, efter omstændighederne, meget frit liv de første uger. Parolen havde en opsigelse fra begge parter på 3 dage. Mændene kunne bevæge sig inden for en radius på "10 mile" fra København, og der var nogle få andre mindre restriktioner. Englænderne kunne tage imod de mange venlige invitationer, bare det var indenfor Københavnsområdet.

Efter 24 dage fornyede Layton ikke sin parole. En parole betød at vedkommende lovede ikke at flygte eller arrangere hjælp til flugt medens de benyttede friheden udenfor interneringsstedet. Man var klar over at officererne kunne finde på at flygte, og at det faktisk var deres pligt at forsøge. Der blev alligevel ikke iværksat nye foranstaltninger for at forhindre dem i at flygte, og natten til lørdag den 23. oktober lykkedes det for Kaptajnløjtnant Layton.

Layton sendte fra Royal Naval Barracks, Copenhagen et brev til Rungstedlund til Ea Dinesen, Karen Blixens søster, hvori han takker for hendes invitation som han desværre måtte afslå, nu de havde opsagt deres parole. Endnu en tak går til hendes søster, som havde tilbudt at tage beskeder med til England. Brevet er dateret den 23. oktober hvor han var smuttet. Så han var enten en høflig officer, som skulle takke af inden han flygtede igennem vinduet, eller man kan lege lidt med tanken om at det skulle være med til at forvirre når krigsretten undersøgte omstændighederne og flugtens tidsplan. Det var måske også en aftalt besked til Dinesen/Blixen søstre om nu var han på vej hjem!

Ubåden E13 blev bjerget ind til København få dage efter episoden. Den var blevet gennemskudt men i England håbede man at den kunne repareres og hvis ikke andet returneres i brugbar stand senest efter krigens slutning. Flere fra ubådens besætning arbejdede efterfølgende på at reparere den. Hele E13-sagen med hensyn til de internerede og selve ubåden, fyldte meget i de diplomatiske forhandlinger mellem de britiske og de danske embedsmænd resten af krigen. I maj 1917 opgav de endeligt at få ubåden i gang igen da de ikke kunne skaffe de nødvendige reservedele, og i 1921 blev ubåden solgt som skrot.

Efter Layton var flygtet blev det besluttet at finde et andet sted at internere sømændene. Den 22. november 1915 rykkede de 9 af dem, sammen med A. Batchelor til Bramsnæsvig ved Holbæk. Bowden, Abrams, Watson, Hunt og Whatley blev i København, enten stadig på hospitalet, eller arbejdende på ubåden og nu interneret på "Hekla" et logiskib på Holmen. Bramsnæsvig var en søminestation, men selve bevogtningsopgaven blev overført til hæren underlagt garnisonskommandanten i Holbæk. Et 2 meter højt ståltrådshegn blev rejst omkring stedet med lamper, som blev tændt ved mørkets frembrud. Hegnet blev patruljeret af Infanteristyrken fra Holbæk. Det var kaptajn Magnus Julius Henry Davidsen der fik det daglige ansvar for briterne, og han fik en vis fleksibilitet i opgaven. Han havde efter en tid i hæren læst orientalske studier, opholdt sig i ca. 3 år i mellemøsten på forskningsrejse, havde godt kendskab til engelsk og englændere, og var igen i hæren. Det var et godt valg, han var kompetent til jobbet og havde en venlig, men myndig optræden over for Englænderne.

Indenfor de udstukne rammer, blev der gjort meget for at fangenskabets ikke skulle være så slemt. Aviserne skrev fra tid til anden om hvordan de havde det. Borgerne i Holbæk ville gerne have de internerede på besøg og unge damer ville gerne på visit. Men det ville kaptajn Davidsen ikke tillade. Dagen begyndte med et koldt brusebad inden de fik morgenmad kl. 9. Fra kl. 10 til 12 tog de udenfor hegnet til en foldboldbane hvor de spillede fodbold. Udstyr til at spille hockey blev også indkøbt til dem. Officererne kunne foretage rideture i skoven. Når de forlod Bramsnæsvig skrev løjtnant Eddis under på en paroleseddel at de under udgang ikke ville flygte eller forberede en flugt for ham selv eller de andre. Fra kl. 2 til 4 om eftermiddagen var de beskæftiget på værkstedet. Her lavede de fotografirammer, flagmaster og andre nyttegenstande. Herefter havde de fri hvor de kunne spille billard. Officerer og mænd hyggede sig sammen indtil retræten kl. 10. Alkoholiske drikkevarer kunne de også nyde. Officerer måtte købe 3 flasker whisky, en ½ flaske cognac og 30 sodavand om ugen og 2 øl om dagen. Mændene kunne købe en flaske rom om ugen på lørdage og 3 øl om dagen. Natten igennem, mindst 2 gange i timen aflagde den vagthavende besøg på alle stuer for at sikre at alle mænd var i seng.

Bramsnæsvig

Mændene havde lov til at skrive og modtage breve, blot skulle kaptajn Davidsen læse censur på posten. Det benyttede de sig i høj grad af. Davidsen noterede hvem, med navn og adresse, de skrev til og modtog breve fra. Den ældste af de internerede ved Bramsnæsvig, orlogsgast Walter Edwin Brewer, var 43 medens den yngste, fyrbøder Frederick William Smith, var 21. W.E. Brewer, William Whatley og Alfred Frederick French var gift. Det er også dem der har skrevet færrest breve til danske adresser. Løjtnant Eddis skrev en del, men det er forståeligt nok som de interneredes overordnede. Men både den 28 årige underofficer Herbert Lincoln og den 33 årige fyrbøder Francis George Stubbington skrev mange breve. Under deres ophold på Holmen må de internerede være kommet i kontakt med en del som de var blevet venner med. Mange af dem var englændere som boede i København. F.eks. den 28-årige Miss Young som var kontorist, den 43-årige Miss Louise Lambert, som var nanny og den 40-årige Miss L. Dale, der var selskabsdame hos Elise Wessel. Andre var de engelskfødte og dansk gifte Fru Clara Melchior fra Henriksholm og enken mrs. Alice Wood.

Eddis fortsatte korrespondancen efter Laytons flugt med Ea Dinesen. Hendes bror Thomas Dinesen var nu desperat for at melde sig til tjeneste hos de allierede. Senere kom han i tjeneste og blev tildelt en VC. En anden Dinesen Eddis korresponderede med, dog ikke af Rungstedlund familien, var frk. Rigmor Dinesen, skuespillerinde og senere gift med Poul Reumert. Frk. Bering Lisberg, med adresse Rosenborg Slot skrev til dem og det gjort frk. Olivia Nielsen med adresse Kvindelig tvangshus, Sundholm også. Hr. Stau fra engelsk-dansk biscuits fabrik var i kontakt med dem og de skrev også sammen med flere fra de danske skibe, som skulle have beskyttet dem i den grundstødte ubåd.

Rigmor Dinesen

Der var godt nyt til Batchelor sidst i november. Han var fyrbøderen, som allerede året før var blevet sat i land ved Frederikshavn på grund af sygdom. Den amerikanske ambassadør i Berlin havde fået aftalt, at han blev udvekslet med en ligeledes syg tysk krigsfange i Norge. A. Batchelor rejste til København, og derfra, den 28. november, videre til England. Det må have givet håb til de andre at det samme kunne ske for dem en dag.

Den 1. december var det den danskfødte enkedronning i England Alexandras fødselsdag. De internerede ønskede at fejre hende, og fik lov til at holde fest. De underskrev en parole, formentlig har man frygtet at festen på en eller anden måde skulle være dække for et flugtforsøg. De sendte Dronning Alexandra fødselsdagshilsner. Bordet i messen var pyntet med flag og kokken lavede kalkunsteget. Sømændene fik en takkehilsen tilbage fra dronningen, hvor hun desuden spurgte om der var noget de manglede.

Jul skulle også fejres. Pastor Andreas Vangberg Storm, som var præst ved Kastelkirken i København, tilbød at holde julegudstjeneste for de internerede. Han havde været sømandspræst i Newcastle, og blev der gift med Edith Mabel Annandale. Flere af officererne fik parole til at tage på juleferie, så gudstjenesten og julefesten blev først arrangeret til den 29. december hvor de var tilbage. Pastor Storm blev ledsaget til Bramsnæsvig af sin engelske hustru.

Pastor Andreas Vangberg Storm

Den 10. januar fik Løjtnant Eddis et brev fra British Legation i København. Kaptajn Davidsen noterede at der oplystes i brevet at kun officerer kunne give deres ord til en parole, og Eddis ord var utilstrækkeligt til at dække for alle. Han havde ellers skrevet under på "I hereby give my word of honour to Captain Davidsen that I will not try to escape from Bramsnæsvig Denmark or make any arrangements with regard to escape for himself or others while this form is in his possession". Altså kunne han ikke på sit ord stå for parole til andre end sig selv, og de almindelige sømænd kunne ikke få parole.

Nogle uger inde i det nye år ankom yderligere to af sømændene fra E13 til Bramsnæsvig. Men nu kunne det være nok. De have fået lovning på at de senest 1. januar 1916 ville blive overført til et passende sted, som ville blive specielt indrettet til dem. Det var det de ventede på. Den 31. januar skrev Eddis i et formelt klagebrev til kaptajn Davidsen, at de sanitære forhold var for ringe eftersom de var så mange. Til tider plagedes de af en "disagreeable odour" i deres kvarter hvor de opholdt sig 16 timer i døgnnet. Han mente Bramsnæsvig var acceptabel som midlertidig internering, men at de nu snart skulle flyttes til et egnet permanent opholdssted som lovet. Fra februar findes et foto taget i privaten hos Indendant West i Holbæk. Officererne Eddis og Garriock, sammen med kaptajn Davidsen er på visit. Trods at Frk. Ebba Thorndal sidder på løjtnant Garriocks skød og Davidsen ryger en cigar ser de ikke ud til at more sig. Måske er det en afskedsvisit, for kort efter var deres tid ved Bramsnæsvig til ende.

De 3 siddende er Davidsen, Eddis og Garriock

Den 22. februar 1916 skete det. De flyttede ind til deres nye opholdssted i fodfolkekasernes markedtenderbygningen i Århus. Ifølge en avisartikel blev ”.. der lagt nye gulve, indrettet moderne engelske kaminer, og opsat flotte tapeter. Gulvene er belagt med svære tæpper, og overalt er der indlagt elektrisk lys. Møblementet består væsentligt af Chesterfield-møbler med ægte bøffellæder.” Det lyder overraskende overdådigt. Haag konventionen fra 1907 indeholdt en ramme for behandling af krigsfanger som skulle være ”menneskevenlig”. Noget tyder på at den danske regering har villet være sikre på at den ikke kunne kritiseres for deres endelige interneringssted. De internerede kunne færdes frit indenfor hegnet, dog ikke om natten mellem 22 og 6. De kunne dog aftale parole og evt. blive ude til midnat. De kunne også søge om lov til at modtage besøg. Men lysten til at flygte var der og allerede i slutningen af marts blev et flugtforsøg forpurret. Adjudanten hos kommandanten i Århus, Knud Zeilau, skrev til kaptajn Davidsen og efterlyste fotos af de internerede. I Århus havde de været uvillige til lade sig fotografere, for det ville gøre det nemmere at efterlyse dem hvis det lykkedes at flygte. Kaptajn Davidsen havde et signalement af mændene. Flere havde tatoveringer og manglede fingre, og fotos var blevet taget til mindehøjtideligheden i København.

Som tiden gik, faldt de til i Århus. Flere af de internerede spillede fodbold for det lokale fodboldhold, medens andre dyrkede gymnastik og boksning. Efterhånden fik de fleste også arbejde til en ordentlig hyre i byen. Alt i alt, når det nu skulle være, var det et temmelig komfortabelt fangenskab. Løjtnant William Garriock var endda på orlov i 30 dage i England i september 1917.

Men det var en officers pligt at prøve at undslippe, og det lykkedes for løjtnant Paul Eddis at flygte den 20. september 1917. Officererne tog deres givne ord til parole meget alvorligt. Eddis var ikke forpligtet af parole da han flygtede, og protesterede højlydt da det han blev beskyldt for det i de danske aviser. Som en grund og undskyldning for hans flugt blev anført, at han var blevet meget berørt af et brev han lige havde fået, med meddelelsen, at begge hans forældre for nylig var afgået ved døden. Der var i øvrigt nogle få andre britiske internerede i Danmark, og det lykkedes også for et par piloter at flygte. Antallet af briter kom ikke over 20 medens der i foråret 1918 var op imod 140 tyskere interneret i Danmark.

Charles Cabry Dix

I oktober 1917 fik de besøg af Captain Charles Cabry Dix, den nye flådeattaché ved British Legation i København. Ud over at de var internerede og ikke var blevet udvekslet havde mændene en enkelt klage. Det var at de ikke tålte rugbrød, og at de slet ikke fik tilstrækkeligt af hvidt brød. Dix undersøgte sagen og det viste sig at mændene i de to forudgående måneder havde fået for store rationer af hvidt brød, og at der nu blev skåret i mængden for at få det hele til at passe. På det tidspunkt var brød rationeret i Danmark. Dix forstod at sagen var ømtålelig og fik, tilbage i København, tilsyneladende en for mændene tilfredsstillende løsning på problemet arrangeret. Der havde i øvrigt på et tidspunkt været talt om at sende ubådsbesætningen hjem samtidig med et antal tyske internerede. Men det blev ikke til noget da man mente at tyskerne ville profitere mest, idet de dygtigste tyske flyvere ville blive sendt tilbage til krigsskuepladsen. Dix forklarede at de var små brikker i det store spil. Ved at finde sig i deres internering og ikke plage myndighederne om hjemsendelse ville de også vise deres udholdenhed og loyalitet.

De sidste 13 overlevede fra E13 tragedien var interneret i Danmark indtil krigen sluttede mandag den 11. november 1918. Charles Bowden fik dog tilladelse til at arbejde for British Red Cross i København fra juli 1918. En uge efter våbenstilstanden rejste de alle fra København til Bergen for at sejle derfra til England. To af dem fik dog en livslang tilknytning til Danmark. William Garriock og Edgar Tennison Lukey blev nemlig begge gift med danske piger

E 13 besætning på vej hjem med Lukeys brud Rosa Nielsen

Tragedien med E13 havde konsekvenser. For dem der døde og for de overlevende som blev interneret. For Danmarks selvopfattelse og de allieredes syn på Danmark som neutralland med grænse til Tyskland. Det var dog på ingen måde en begivenhed med andet end kort nyhedsværdi for befolkningen i England, som dagligt kunne læse om det der var meget værre. Det havde til gengæld meget store konsekvenser for de mange englændere og de som var venligtsindede mod England i Danmark. At krigen kom så tæt på, og der kunne sættes navn på de dræbte har helt givet fået flere til at hjælpe hvor de kunne. For nogle som Paula Leonhard, som skrev til løjtnant Eddis, endte det med at blive en kæmpe indsats for de britiske krigsfanger, som gudmor, i Dansk Røde Kors og ved hjemsendelsen. Martin Abrahamson skrev i sine memoirer om hele E 13 episoden. Her er det tydeligt at han fulgte godt med i de dage og fik styrket sin mistillid til tyskerne. Han deltog i og blev berørt af sørgehøjtideligheden som blev holdt i København. Da British Red Cross anmodede om hjælp et halvt år senere, var han sammen med mange andre klar til en aktiv indsats. For kaptajner Davidsen og Zeilau, kom deres arbejde og erfaringer med de britiske internerede dem til gode, da de begge senere blev involveret i hjemsendelsen af de britiske krigsfanger fra Tyskland via Danmark efter våbenstilstanden.

Martin Abrahamson

Martin Abrahamson ses til højre i billedet ved sørgehøjtideligheden for E 13.

Holger Damgaards pressefotos i Det Kongelige Bibliotek

<http://www.kb.dk/images/billed/2010/okt/billeder/da/?searchAcrossEditions=false&query=E.13&orderBy=&title=&creator=&person=&location=&notBefore=&notAfter=>

Nogle af kilderne benyttet:

Dauidsens privatarkiv

Abrahamsons privatarkiv

Lands- og lokalaviser og blade.

Søren Nørby; <http://www.taarnbybib.dk/files/Esforlis.pdf>

Johnny Balsved; http://www.navalhistory.dk/danish/historien/1914_1918/e13_affearen.htm

Michael Clemmesen; http://www.clemmesen.org/articles/Danish_NA_1909-18.pdf

Tage Kaarsted; Storbritannien og Danmark 1914-1920

Tage Kaarsted; C. Th. Zahles dagbøger

Burkhard Koop; Interneret i Danmark under første verdenskrig

Tony Bridgland; Outrage at Sea – Naval Atrocities in the First World War

<http://twgpp.org/information.php?id=3070150>